

بررسی نگرش مدیران نسبت به عوامل مؤثر بر خلاقیت و نوآوری مدیران بیمارستان (اصفهان-۱۳۸۳)

حانیه السادات سجادی*

چکیده

مقدمه: بیمارستان‌ها برای بقا و پیشرفت به وجود مدیران خلاق و نوآور نیازمندند. پرورش و تربیت چنین مدیرانی، بستره مناسب را طلب می‌نماید که فراهم آوردن این بستر خود، مستلزم تعیین و شناخت عوامل مؤثر بر خلاقیت و نوآوری افراد است.

روشن بررسی: پژوهش حاضر به روش مقطعی در بهار سال ۱۳۸۳ انجام گرفت. ۶۶ نفر مدیر ارشد (رئیس بیمارستان، مدیر بیمارستان و مدیر خدمات پرستاری) از ۲۲ بیمارستان شهر اصفهان، جامعه آماری این پژوهش را تشکیل دادند. گردآوری اطلاعات در این پژوهش به وسیله پرسشنامه انجام گرفت که اعتبار و پایایی این پرسشنامه ارزیابی گردید. داده‌های از جمع آوری، بالستقده از نرم افزار آماری SPSS و آزمون‌های کولموگروف-اسمیرنوف، من-ویتنی یو، کروسکال-والیس، آنالیز واریانس و آزمون اتجزیه و تحلیل شد. در تحلیل داده‌ها حد اکثر امتیاز ممکن برای عوامل مؤثر بر خلاقیت و نوآوری ۲۰ و حداقل آن صفر در نظر گرفته شد.

یافته‌ها: مهمترین عوامل مؤثر بر خلاقیت افراد تحت بررسی، عوامل فردی با میانگین امتیاز $2/25 \pm 2/25$ و مهمترین عوامل مؤثر بر نوآوری افراد تحت بررسی، عوامل سازمانی با میانگین امتیاز $2/10 \pm 2/17$ بود.

نتیجه‌گیری: لازم است برای تقویت خلاقیت در مدیران، یک سیستم پرداخت مناسب در بیمارستان‌ها طراحی گردد. برای افزایش میزان نوآوری نیز بایستی مدیران با مطالعه و تحقیق، توان علمی و تخصصی خود را بالا ببرده و در پی کسب تجربه‌های بیشتری باشند.

کلیدواژه‌ها: خلاقیت مدیران، نوآوری مدیران، مدیران بیمارستان

مقدمه

در شرایط متغیر کتوئی، خلاقیت و نوآوری شرط بقاو کلید موفقیت سازمان‌ها است (۳-۸) و ضرورت وجود آن در سازمان‌های تاحدی است که برخی منابع نبود خلاقیت و نوآوری را با نابودی سازمان در درازمدت یکی دانسته‌اند (۹-۱۰). بنابراین لزوم توجه به خلاقیت و نوآوری، به ویژه در مدیران سازمان‌هایی که از گذشته احساس می‌شود. همانند دیگر سازمان‌های موجود در جامعه، بیمارستان‌ها

تحولات و دگرگونی‌های جامعه جهانی امروز، سازمان‌ها را وادار ساخت تا برای زیستن در چنین محیط متغیر و بی ثباتی، به خلاقیت و نوآوری روی آورند. سازمان‌های امروزی برای ادامه حیات، بایستی پویا بوده و کارکنان آنها، افرادی خلاق و نوآور باشند تا بتوانند سازمان را با این تحولات منطبق سازند و جوابگوی نیازهای جامعه باشند (۱-۲).

مؤثر بر نوآوری مدیران (حاوی ۱۹ سؤال) اختصاص داشت. این پرسشنامه پس از این که از نظر اعتبار و پایابی مورد ارزیابی قرار گرفت، بین کلیه مدیران ارشد توزیع شد و پس از جمع آوری، با استفاده از نرم افزار آماری SPSS و آزمون‌های کولموگروف-اسمیرنوف، من-ویتنی یو، کرووسکال-والیس، آنالیز واریانس و آزمون اتجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها

حدود ۵۹٪ افراد تحت بررسی را مردان تشکیل دادند. حدود ۴۷٪ در گروه سنی ۴۰-۵۰ سال قرار داشتند. حدود ۹۲٪ متأهل، حدود ۴۹٪ دارای مدرک لیسانس و حدود ۷۲٪ از مستخدمین رسمی بودند. حدود ۴۴٪ نیز ۱۰-۱۹ سال سابقه خدمت داشتند. از میان عوامل فردی مؤثر بر خلاقیت (از دیدگاه افراد تحت بررسی)، عوامل مربوط به علم، دانش و تخصص مدیر بیشترین امتیاز $\pm ۲/۱۸$ (۱۹/۵۱) و عوامل انگیزشی کمترین امتیاز $\pm ۲/۱۸$ (۱۷/۶۴) را داشتند. در مجموع میانگین امتیاز عوامل فردی مؤثر بر خلاقیت $\pm ۳/۶۷$ (۱۵/۹۰) به دست آمده است.

از میان عوامل سازمانی مؤثر بر خلاقیت (از دیدگاه افراد تحت بررسی)، عوامل مربوط به سیستم پاداش با امتیاز $\pm ۲/۳۶$ (۱۷/۷۷) در اولویت اول قرار گرفت و عوامل مربوط به وجود امکانات و تسهیلات کمترین امتیاز را ($\pm ۲/۲۹$) را کسب نمود. در مجموع میانگین امتیازات عوامل سازمانی مؤثر بر خلاقیت $\pm ۲/۳۵$ (۱۶/۲۸) به دست آمده است.

از میان عوامل فردی مؤثر بر نوآوری (از دیدگاه افراد تحت بررسی)، عوامل مربوط به علم، دانش و تخصص مدیر بیشترین امتیاز $\pm ۱/۲۸$ (۱۹/۸۴) و عوامل مربوط به خلق و خو و طبیعت مدیر کمترین امتیاز $\pm ۱/۱۷$ (۱۶/۳۹) را داشتند. در مجموع میانگین امتیاز عوامل فردی مؤثر بر نوآوری ($\pm ۲/۱۰$) به دست آمده است.

از میان عوامل سازمانی مؤثر بر نوآوری (از دیدگاه افراد تحت بررسی)، عوامل مربوط به فرهنگ سازمانی با امتیاز $\pm ۱/۱۷$ (۱۷/۱۰) در اولویت اول قرار گرفت. عوامل مربوط به سیستم آموزش کمترین امتیاز ($\pm ۱/۱۳$) را از دیدگاه افراد تحت بررسی کسب نمود. در مجموع، میانگین امتیازات عوامل سازمانی مؤثر بر نوآوری، ($\pm ۲/۸۰$) به دست آمده است.

نیز، به عنوان یکی از مهم‌ترین سازمان‌های بخش خدماتی کشور، برای بقا و پیشرفت به وجود مدیران خلاق و نوآور نیازمندند^(۱۱) و پرورش چنین مدیرانی، در محیط پر تلاطم امرورزی، امری ضروری است. پرورش و گسترش مدیران خلاق و نوآور حاصل نمی‌شود، مگر براثر وجود بستری مناسب که پرورش و رشد اندیشه‌ها، راممکن سازد و آنرا به مرز آفربندگی برساند^(۱۲). فراهم آوردن این بستر خود مستلزم تعیین و شناخت عوامل مؤثر بر خلاقیت و نوآوری افراد است. تحقیقات نشان می‌دهد^(۱۳) عوامل زیادی بر خلاقیت و نوآوری افراد در سازمان‌ها تأثیر می‌گذارد که می‌توان آنها را در دو دسته کلی عوامل مؤثر فردی و عوامل مؤثر سازمانی طبقه‌بندی کرد. شناخت عواملی که بر خلاقیت و نوآوری مدیران در سازمان‌ها موثر هستند، می‌تواند به سازمان کمک کند تا با تقویت آنها، بستری مناسب برای پرورش و تعالی خلاقیت‌های مدیران فراهم آورد.

در زمینه شناسایی عوامل مؤثر بر خلاقیت و نوآوری، پژوهش‌هایی که در ایران انجام گرفته است، محدود بوده و همگی به تعیین این عوامل در بخش‌های صنعتی و تولیدی پرداخته است. متاسفانه علیرغم اهمیت تعیین این عوامل در بخش بهداشت و درمان و به ویژه بیمارستان‌ها، چنین پژوهشی در ایران انجام نگرفته است. همین امر پژوهشگر را برعکس تواند تا با انجام یک بررسی، به شناسایی مهم‌ترین عوامل مؤثر بر خلاقیت و نوآوری مدیران بیمارستان‌ها از دیدگاه مدیران ارشد بیمارستان‌های شهر اصفهان پردازد.

روش بررسی

پژوهش حاضر به روش مقطعی در بهار سال ۱۳۸۳ انجام گرفت. کلیه مدیران ارشد (رئیس بیمارستان، مدیر بیمارستان و مدیر خدمات پرستاری) در ۲۲ بیمارستان اصلی شهر اصفهان (جمعاً ۶۶ نفر)، جامعه آماری این پژوهش را تشکیل دادند. اطلاعات در این پژوهش به وسیله پرسشنامه ای که پژوهشگران تدوین کرده، گردآوری شد. پرسشنامه دارای ۳ بخش بود که بخش اول آن به مشخصات فردی پاسخ دهنده، بخش دوم به تعیین مهم‌ترین عوامل مؤثر بر خلاقیت مدیران (حاوی ۱۸ سؤال) و بخش سوم نیز به تعیین مهم‌ترین عوامل

بحث و نتیجه‌گیری

تجزیه و تحلیل اطلاعات نشان داد که از بین دو دسته عوامل فردی و سازمانی مؤثر بر خلاقیت مدیران شناخته شد. این نتیجه در مطالعات دانشمندان دیگر نیز به دست آمده است (۲۱، ۲۲).

هنگامی که افراد به ازای ارائه ایده‌های جدید، پاداش مناسب دریافت می‌کنند و یا ارتقا می‌یابند، با این فرض که عملکرد راضی کننده‌ای در سازمان داشته‌اند، سعی در افزایش میزان خلاقیت خود دارند. پس از عوامل مربوط به سیستم پاداش، عوامل مربوط به سیستم آموزشی، اهمیت بیشتری را در میان افراد تحت بررسی نشان داد. منابع زیادی تأثیر آموزش و به کارگیری شیوه‌های مناسب آموزشی را بر خلاقیت تایید کرده‌اند (۲۳، ۲۴).

سومین عامل مؤثر بر خلاقیت مدیران در این پژوهش، عوامل مربوط به شیوه و سبک رهبری حاکم بر بیمارستان بود. تأثیر این عامل بر خلاقیت نیز در بررسی‌های برخی از دانشمندان تایید شده است (۲۵، ۲۶).

عوامل مربوط به فرهنگ سازمانی، به عنوان چهارمین دسته از عوامل مؤثر بر خلاقیت مدیران شناخته شد. وجود فرهنگی مناسب که پذیرای ایده‌های جدید و نظرات متنوع

در میان زیرمجموعه‌های عوامل فردی مؤثر بر خلاقیت، عوامل مربوط به علم، دانش و تخصص مدیر مهتم ترین عامل فردی مؤثر شناخته شد. نتیجه به دست آمده با تأثیر به دست آمده در پژوهش‌های دیگر مغایر دارد. پژوهش‌های انجام شده نشان داده بود، عامل انگیزه مهم ترین عامل فردی تأثیرگذار است (۲۷، ۲۰). در حالی که در پژوهش حاضر، عوامل مربوط به علم و دانش مدیر اولویت اول را داشت. پس از عوامل مربوط به علم و دانش مدیر نیز به ترتیب عوامل مربوط به توانایی‌های عقلانی، ذهنی و فکری مدیر، عوامل مربوط به خلق و خو و طبیعت مدیر و عوامل انگیزشی در رده‌های دوم تا چهارم قرار گرفتند.

در میان زیرمجموعه‌های عوامل سازمانی مؤثر بر

جدول ۱ میانگین امتیاز* عوامل فردی و سازمانی مؤثر بر خلاقیت از دیدگاه افراد تحت بررسی (n=۶۱)

انحراف معیار $\pm$ میانگین امتیاز	عوامل مؤثر بر خلاقیت
۱۹/۵۱ $\pm$ ۲/۱۸	عوامل فردی مؤثر بر خلاقیت:
۱۸/۳۶ $\pm$ ۲/۷۳	عوامل مربوط به علم، دانش و تخصص
۱۴/۱۰ $\pm$ ۴/۶۱	عوامل مربوط به توانایی‌های عقلی مدیر
۱۱/۶۴ $\pm$ ۷/۹۹	عوامل مربوط به خلق و خو و طبیعت
۱۵/۹۰ $\pm$ ۳/۶۷	عوامل انگیزشی
	میانگین کل امتیاز عوامل فردی مؤثر بر خلاقیت:
۱۸/۷۷ $\pm$ ۲/۳۶	عوامل سازمانی مؤثر بر خلاقیت:
۱۷/۸۷ $\pm$ ۴/۸۷	عوامل مربوط به سیستم پاداش
۱۷/۵۴ $\pm$ ۵/۳۷	عوامل مربوط به سیستم آموزش
۱۶/۰۶ $\pm$ ۴/۱۹	عوامل مربوط به شیوه و سبک رهبری
۱۵/۱۴ $\pm$ ۴/۶۶	عوامل مربوط به فرهنگ سازمانی
۱۲/۲۹ $\pm$ ۷/۸۲	عوامل مربوط به ساختار سازمانی
۱۶/۲۸ $\pm$ ۲/۲۵	عوامل مربوط به امکانات
	میانگین کل امتیاز عوامل سازمانی مؤثر بر خلاقیت:

*حداکثر امتیاز ممکن ۲۰ و حداقل آن صفر بود

تجزیه و تحلیل اطلاعات برای تعیین مهمترین عوامل مؤثر بر نوآوری مدیران، نشان داد که از بین دو دسته عوامل فردی و سازمانی مؤثر بر نوآوری مدیران، عوامل فردی، در مقایسه با عوامل سازمانی مهمترین عوامل مؤثر بر نوآوری مدیران از دیدگاه افراد تحت بررسی در شهر اصفهان بود. این نتیجه در تعدادی از مطالعات دیگر نیز به دست آمده است (۲۹،۳۰). البته تعداد این پژوهشها در مقایسه با پژوهش‌هایی که عوامل سازمانی را مهم تر می‌دانند، کمتر است. بیشتر پژوهشها و مطالعات انجام شده نشان داده اند که عوامل سازمانی بر نوآوری افراد تأثیر بیشتری دارند (۳۱).

نتایج به دست آمده برای شناسایی مهمترین عوامل فردی مؤثر بر نوآوری، حاکی از آن بود که میان سه دسته عوامل فردی مؤثر، عوامل مربوط به علم، دانش و تخصص مدیر، مهمترین عامل فردی مؤثر بر نوآوری مدیران از دیدگاه مدیران ارشد بیمارستانهای شهر اصفهان است که این نتیجه نیز تایید شده است (۹).

عوامل مربوط به انگیزه مدیر در مکان دوم جای گرفت و عوامل مربوط به خلق و خو و طبیعت مدیر نیز سوم شد.

باشد بر خلاصه تأثیر بسزایی دارد که این تأثیر در مطالعات دیگر نیز تایید شده است (۶،۲۵،۲۶).

تأثیر عوامل مربوط به ساختار سازمانی در اولویت پنجم قرار گرفت. اهمیت وجود یک ساختار سازمانی مناسب برای فراهم آوردن امکان ارائه اندیشه‌های جدید در مطالعات قبلی تایید شده است (۲۶،۲۷).

وجود امکانات و تسهیلات لازم برای ارائه اندیشه‌های تازه، کم اهمیت ترین عامل مؤثر بر خلاصه در این پژوهش بوده است. این نتیجه در بررسی‌های دیگر نیز حاصل شده است (۲۸). با توجه به نتایج به دست آمده، طراحی یک سیستم پرداخت مناسب، برای تقویت خلاصه در مدیران، اقدامی ضروری به نظر می‌آید. سیستم پرداختی و تشویقی باید به گونه‌ای باشد که متناسب با هر گونه فعالیت خلاقانه مدیران، انعطاف‌پذیری لازم را داشته باشد و پاداشی مناسب به مدیران خلاق ارائه دهد. دادن پاداشها و تشویق‌های مادی و معنوی بجا، بدون در نظر داشتن اجرای موفق یا ناموفق ایده جدید، این انگیزه را در مدیران ایجاد خواهد کرد که در اندیشه ارائه راه حل‌های بیشتر و بهتری برای ارتقا بیمارستان باشند.

جدول ۲. میانگین امتیاز* عوامل فردی و سازمانی مؤثر بر نوآوری از دیدگاه افراد تحت بررسی (n=۶۱)

انحراف معیار $\pm$ میانگین امتیاز	عوامل مؤثر بر نوآوری
۱۹/۸۴ $\pm$ ۱/۲۸	عوامل فردی مؤثر بر نوآوری
۱۷/۳۸ $\pm$ ۴/۴۳	عوامل مربوط به علم، دانش و تخصص
۱۶/۳۹ $\pm$ ۵/۱۷	عوامل مربوط به خلق و خو و طبیعت
۱۷/۸۷ $\pm$ ۳/۱۰	عوامل اتگریزشی
۱۶/۷۲ $\pm$ ۵/۰۷	میانگین کل امتیاز عوامل فردی مؤثر بر نوآوری
۱۶/۵۶ $\pm$ ۵/۱۳	عوامل مربوط به سیستم پاداش
۱۶/۸۹ $\pm$ ۳/۷۹	عوامل مربوط به سیستم آموزش
۱۸/۱۰ $\pm$ ۳/۱۷	عوامل مربوط به شیوه و سبک رهبری
۱۷/۵۴ $\pm$ ۴/۳۴	عوامل مربوط به فرهنگ سازمانی
۱۸/۰۳ $\pm$ ۳/۴۵	عوامل مربوط به ساختار سازمانی
۱۷/۵۴ $\pm$ ۲/۸۰	عوامل مربوط به امکانات
	میانگین کل امتیاز عوامل سازمانی مؤثر بر نوآوری

* حداقل امتیاز ممکن ۲۰ و حداقل آن صفر بود

تجربه های بیشتری باشند. همچنین تغییر فرهنگ حاکم در بیمارستان ها برای تقویت نوآوری مدیران بی فایده نیست. نوآوری باید به صورت یک هنجار و ارزش مثبت وارد فرنگ بیمارستان شود.

نتایج به دست آمده در زمینه تعیین مهمترین عوامل سازمانی مؤثر بر نوآوری مدیران، نشان داد میان ۶ دسته عوامل سازمانی، مهمترین عامل مؤثر بر نوآوری، مربوط به فرهنگ سازمانی بود.

تأثیر فرنگ مناسب بر روی نوآوری در مطالعات دیگر نیز تایید شده است (۱،۶).

این مطالعات نشان داده است، سازمان هایی که در فرنگ آنها افراد به اجرای ایده های ایشان تشویق می شوند و شکست را نیز تحمل می کنند، نوآوری های بیشتری دیده می شود. عامل دوم از دسته عوامل سازمانی مؤثر بر نوآوری مدیران، عوامل مربوط به وجود امکانات و تسهیلات لازم بود. ضرورت وجود امکانات و تسهیلات جهت اجرای ایده های جدید در مطالعات دیگر نیز تایید شده است (۲،۲۸).

عامل مربوط به ساختار سازمانی، سومین دسته از عوامل سازمانی مؤثر بر نوآوری بود. لزوم وجود ساختار سازمانی مناسب که در آن امکان برقراری ارتباطات در سطح وسیعی فراهم باشد، عاملی مؤثر در جهت افزایش توان اجرای اندیشه های جدید محسوب شده است. مطالعات قبلی نیز تاثیر این عامل را تایید کرده است (۲،۲۱،۶).

در رده چهارم عوامل سازمانی مؤثر بر نوآوری مدیران بیمارستان ها از دید افراد تحت بررسی، عوامل مربوط به شیوه و سبک رهبری قرار داشت. رهبری با حمایت از افراد در اجرای نظراتشان و نیز استقبال از شکست، می تواند بر نوآوری آنها اثر بگذارد. تاثیر این عامل نیز در مطالعات قبلی تایید شده است (۸).

عوامل مربوط به سیستم پاداش در اولویت پنجم قرار گرفت. تاثیر این عامل نیز تایید شده است، اما با این تفاوت که این عامل در صدر عوامل مؤثر قرار داشته است (۳).

عوامل مربوط به سیستم آموزش در آخرین رده های عوامل مؤثر بر نوآوری در این پژوهش، جای گرفت. هر چند تاثیر این عامل در مطالعات قبلی تایید شده است، اما تاثیر آن بیشتر بوده و جز مهم ترین عوامل تاثیرگذار شناسایی شده است (۳).

با توجه به نتایج به دست آمده، برای افزایش میزان نوآوری در بیمارستان های پیشنهاد می شود، در وهله اول مدیران با مطالعه و تحقیق، توان علمی و تخصصی خود را بالا برد و در پی کسب

فهرست منابع

- creativity: The relevance of traits and relationships", Personal psychology J, 1999; 52: 591-620.
- 19- Oldham, G.R. "Employee creativity: personal and contextual factors at work", Academy of Management J, 1996; 39(3): 607-634.
- 20- Torrance, E.P. "Rewarding creative behavior", New Jersey, Prentice-Hall Inc., 1965, p. 156 .
- 21- Amabile, T.M., Hennessey, B.A., Grossman, B.S., "Social influences on creativity: The effects of contracted for reward", J of Personality and Social Psychology, 1986; 50: 14-23.
- 22- McFadzean, E., "Enhancing creative thinking within organization", Management Decision J, 1998; 36(5): 309-315.
- 23- Amabile, T.M., Hill, K.G., Hennessey, A.A. & Tighe, E., "The work preference inventory: Assessing intrinsic and extrinsic motivational orientations", J of Personality and Social Psychology, 1994; 66: 950-967.
- 24- Amabile, T.M. "A model of creativity and innovation in organizations", Research in Organizational Behavior J, 1998;10: 123-167.
- 25- Lioyd, G.C., "Thinking beyond the box", Health Manpower Management J, 1996; 50(5): 37-39.
- 26- Eisenberger, R. & Selbet, M., "Does reward increase or decrease creativity", J of Personality and Social Psychology, 1994; 66: 1116-1127.
- 27-Cook, p., "The creativity advantage-is your organization the leader of the pack?", Industrialand CommercialTraining J, 1998; 30 (5): 179-184.
- 28- McAdam, R., "Sources of new product ideas and creativity practices in the UK textile industry", Technovation J, 2002; 22(2): 113-121.
- 29- Ahmad A.M. & Abdalla H.S. "The role of innovation in crafting the vision of the future", Engineering Management J, 1999; 24: 421-424.
- ۳۰- حاج کریمی، عباسعلی. نوآوری و تاثیر آن بر بهره وری، دانش مدیریت، ۱۳۷۳،

Effective Factors influencing in Hospital Administrators Creativity and Innovation

H. Sajadi²

Abstract

Introduction: Creative and innovative hospital administrators are needed for the survival and success of hospitals. It is necessary to identify the influential factors affecting administrator's if such administrators are to be trained.

Methods: This cross-sectional study was carried out during the spring of 2004. The research population included 66 senior managers including hospital administrator, hospital manager, nursing supervisor, including hospital administrator, hospital manager, nursing supervisor of 22 hospitals in Esfahan. Data were collected on the basis of a questionnaire which its validity and reliability were confirmed. The collected data were analyzed by SPSS program using Kolmogorov - Smirnov, Mann-Whitney U, Kruskal Wallis, analysis of variance and T tests.

Findings: The most important influential factors on administrator creativity were organizational elements with mean score of (16.25 ± 2.35) . The most important influential factors of manager's innovation were personal factors with mean score of (17.87 ± 3.10) .

Results: Designing an appropriate reward system is required to improving hospital administrator's creativity. Also, hospital administrators should improve their professional capacity through education and training.

Key words: *Creativity, Innovation, Hospital Administrators.*